

LA TELEVISIÓ I ELS PAÏSOS CATALANS

JOSEP M. FIGUERES

El factor televisiu ha estat, al llarg de la història, l'element més intens de castellanització de les zones no castellano-parlants de l'Estat espanyol des de primers del segle XVIII quan s'encetà, profundament, l'homogeneïtzació segons el model centralista. Ni l'ensenyament amb la Llei Moyano de mitjans del XIX, ni els entreteniments, com el teatre, ni la influència eclesiàstica, han estat suficients per a eliminar la llengua catalana parlada en quatre comunitats autònomes de l'Estat: Aragó (Franja de Ponent), Catalunya, Illes i País Valencià.

Fins als anys seixanta, nombroses àrees rurals disposaven només de la llengua catalana com a element vehicular de comunicació. Malgrat les nombroses disposicions oficials que consagraven en el terreny educatiu, judicial, laboral, polític, social... la llengua castellana, la llengua catalana feia el seu fet comunicatiu sense cap mena d'obstacle en el terreny parlat. En l'escrit és ja tota una altra qüestió. Amb la televisió, la labor de castellanització tanca un cercle que enceten la pèrdua de les guerres de fa dos segles. D'ací arrenca la importància social d'un mitjà que els grans poders centralistes mai no han oblidat. Del 1939 ençà es pogueren publicar relativament aviat, a primeries dels anys quaranta, llibres en català, en edició de bibliòfil i s'haurà d'esperar vint anys per fer novel·les, traduccions i obres d'un cert interès massiu. Caldrà esperar trenta anys, fins als anys setanta, en disposar de premsa també de caràcter popular. No serà fins el 1976 que es podrà fer un diari en català. I encara set anys més d'espera, per una programació nocturna en televisió catalana.

Aquesta extraordinària importància del mitjà obliga a una reflexió pública sobre la necessitat de coordinar o impulsar l'existència d'una televisió en totes les terres de parla catalana sota l'administració de Madrid. Els casos de Catalunya Nord i Andorra tenen un altre plantejament. En aquest sentit, avui, només el Principat té una certa normalització, el segon canal de titularitat estatal inclou una bona dosi de programes en català i el canal que depèn de la Generalitat ha encetat també una nova singladura amb la llengua habitual catalana. A les Illes i al País Valencià la situació televisiva no és tan optimista.

Al País Valencià el Consell de la Generalitat Valenciana va aprovar la trama de la llei de creació de l'entitat pública Radiotelevisió Valenciana (RTVV) al Parlament autonòmic i contemplà dos aspectes dignes de ser remarcats: la promoció i protecció lingüística del valencià i la possibilitat de federació amb altres televisions autonò-

miques. A les Illes la posada en marxa d'un canal autonòmic és força complexa. El govern aliancista que presideix Gabriel Cañellas ha decidit no impulsar la televisió autonòmica per l'elevat cost del projecte. Els dos mil·lions de ptes. d'inversió anual i els mil dos-cents de pressupost anual són fora de les possibilitats reals dels mitjans polítics illencs.

Han demanat però, des del Parlament, que el govern autonòmic estableixi un conveni amb la Generalitat per tal que les emissions de TV3 puguin arribar a les illes gràcies a la cessió de l'enllaç d'Alfàvia de RTVE.

El conseller de cultura del govern illenc, F. Gilet, ha assenyalat les dificultats tècniques i jurídiques per assolir el projecte, tot remarcant la necessitat de la protecció dels diferents dialectes de les Illes. Certament les dificultats són nombroses però, pas a pas, de cap manera insalvables. Així com legalment hi ha uns camins de col·laboració, tècnicament no hi ha cap obstacle total i la protecció dels dialectes es farà més fàcilment des d'una posició vehicular catalana, que no pas castellana, com esdevé actualment. Des de la possibilitat que siguin veus illenques (doblatge, locutors...) algunes de les habituals de TV3 fins a programes especials destinats a tota la comunitat de llengua catalana però fets des de Ciutadella o St. Antoni, els camins de col·laboració són nombrosos sempre que hom parteixi d'una voluntat real d'entesa, de fer veritat allò proclamat arreu, que la cultura catalana sigui viva, o bé que es pugui oferir als ciutadans de les Balears el màxim horari possible de televisió en llengua catalana, per contribuir a la normalització cultural (proposició no de llei del Parlament Balear feta pública el 24-III-1984). S'avança en el redreçament sociocultural.

Dins les primeres jornades de la televisió autonòmica desenvolupades a Saragossa el passat mes de maig, el director general de mitjans de comunicació de l'Estat, Francisco Vírseda, assegurà que la llei del tercer canal és la més avançada de tots els països europeus (premsa diària del 7-V-1984) tot i valorar els problemes pendents: xarxa d'enllaços del tercer canal, planificació de les inversions, accés de TV3 i Euskal-Telebista a la U.E.R., etc. Si de debò tal afirmació fou dita, no hi ha dubte que les possibilitats de col·laboració entre la Corporació Catalana de RTV i RTVV, així com amb les Illes, serà un element cabdal en la normalització de la nostra cultura, donat que l'àrea receptora, a més de possibilitar la realització de projectes comuns, com la producció de bones sèries pròpies o la compra de drets compartits, serà un estímul per l'increment dels mitjans a disposar, aspecte certament

de transcendència política quan uns ciutadans, especialment els illencs, estan desprovistos dels drets a gaudir d'una televisió en la seva llengua per dificultats pressupostàries i amb la col·laboració es rendibilitzen, objectiu de tota Administració pública, els diners de tots.

Actualment hi ha una penúria de mitjans i una escassa franja horària en l'ús de les llengües parlades a les Illes i al País Valencià. A les Illes, per exemple, a finals del 1983, només s'emetia un programa de mitja hora diària (de 14.30 a 15.00).

Imagino que amb la via de la col·laboració, l'Administració central no posarà cap inconvenient. La Constitució és prou clara en aquest sentit. L'article 33 especifica que la riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció. L'article 44.1, sobre cultura, indica que els poders públics promouran i tutelaran l'accés a la cultura, a la qual tothom té dret. Sembla clar, doncs, que ara la paraula és en mans dels socialistes del País Valencià i d'Aragó, dels convergents de Catalunya i dels aliancistes de les Illes. EL repte de la normalització cultural i lingüística no és només una frase perduda en l'ordenament jurídic estatal, sinó que cal que sigui una sentida reivindicació en la qual la necessitat juga un paper cabdal.

Davant la possible objecció de quin tipus de llengua cal emprar, m'agrada esmentar l'article *La llengua catalana a la televisió* que dos assessors lingüístics de TVE publicaren en el número extraordinari de *Lluc*, la revista cultural de les Illes, a finals del 1983. En aquest treball Josep M. Fulquet i Ferran Toutain matisen encertadament l'ús televisiu del català estàndard, apte per a tots els Països Catalans, ajustat a la normativa, sense localismes ni arcaïsmes gratuïts, enfront del català dialectal, apte només per a l'àrea específica del seu ús social i del català literari reservat a la creació artística i lliure en la utilització de tots els recursos lingüístics. Altrament la pronúncia, l'accent dels catalans originaris de cada un dels territoris que parlen una variant dialectal diversa, no presenta cap altra problemàtica que la simple del consum. Per a un lleidatà, tan divers és un illenc com un barceloní i així successivament. Emprar però, el model barceloní per a tots els territoris comportaria d'entrada un rebuig formal que aniria en detriment de l'objectiu cultural, normalització d'allò que el franquisme malmeté, de l'objectiu social, impulsar la cultura, i de l'objectiu polític, rendibilitzar els diners públics i garantir els drets dels habitants de totes les terres de parla catalana. Incluida la Franja de Ponent.